

POZICIONIRANJE SLOVENSKEGA JEZIKA KOT URADNEGA JEZIKA EVROPSKE UNIJE: OD PRETEKLIH DEJANJ K PRIHODNJI IZZIVOM**

Povzetek. Članek je pregled pravno-jezikovnih projektov, ki so Sloveniji ob pristopu k Evropski uniji omogočili uveljaviti slovenščino kot uradni jezik EU, in predstaviteljev delovanja slovenskih ustanov in prevajalskih oddelkov v institucijah EU, ki nam kot državi članici omogoča vsakodnevno jezikovno funkcioniranje v okviru EU. Govori o premikih v razvoju sodobnega strokovnega jezika in terminologije, do katerih je prišlo zaradi včlanitve v jezikovno družino 24 uradnih jezikov. Vse to je postavljeno tudi v kontekst slovenske jezikovne politike. Z vidika dela znotraj ene od institucij EU, Evropske komisije, je prikazana uporaba sodobnih orodij, predstavljena pa so tudi interdisciplinarna in medinstitucionalna prizadevanja za izboljšanje kakovosti in urejanje slovenske terminologije.

Ključni pojmi: uradni jezik Evropske unije, prevajanje pravnih aktov, terminologija, razvoj slovenskega strokovnega jezika, interdisciplinarno sodelovanje, jezikovna politika

Uvod

Načelo večjezičnosti, na katerega prisega Evropska unija, je bilo za Slovence gotovo ena privlačnejših potez članstva (prim. Kalin Golob, 2001). Idealna (deklarativna in dejanska, predvsem pa po evropsko dokaj urejeno organizirana) enakopravnost uradnih jezikov EU je že v času slovenskega približevanja EU vzpostavila okvir razvoja, znotraj katerega je v zadnjih dvajsetih letih prišlo do bistvenih premikov na področju strokovnega jezika in jezikoslovne stroke v Sloveniji (Mikolič Južnič et al., 2014),

* Darja Erbič, sekretarka na Ministrstvu za zunanje zadeve, Ljubljana; Peter Jakša, predstavnik za jezike na Predstavnštvu Evropske komisije v Sloveniji, Ljubljana.

** Pregledni znanstveni članek.

Zahvala gre vsem prevajalcem, lektorjem, pravnikom in drugim strokovnjakom v slovenskih institucijah in institucijah EU, ki si prizadevajo za slovensko terminologijo in razumljiv strokovni in pravni jezik. Žal je njihovo delo premalo poznano in cenjeno, vse prepogosto so deležni pozornosti zgolj zaradi kritike, medtem ko večina njihovega obsežnega in poglobljenega dela poteka v anonimnosti.

predvsem glede prevajanja (Lengar Verovnik, 2014), tolmačenja (Gorjanc, 2013; Logar in Kalin Golob, 2014) in terminologije (Krek, 2014). Obsežni pravno-prevajalski projekt priprave slovenske različice pravnega reda EU pred vstopom v Unijo je narekoval boljšo organizacijo delovnih postopkov, vzpostavitev sistematičnega interdisciplinarnega sodelovanja in uvedbo poenotene metodologije. Vzporedno z dogajanjem v državni upravi se je v Sloveniji vzpostavil študij prevajalstva in tolmačenja (Maček, 2013; Mikolič Južnič et al., 2014), prav tako pod pokroviteljstvom EU.¹

Ugodnejše razmere pred izbruhom ekonomske krize so spodbudile številne dejavnosti, ki prej niso bile možne. Zdelo se je, da imamo v okviru urejenega jezikovnega delovanja EU neslutene možnosti razvoja. Med drugim tudi za ureditev sistemskega in institucionalnega okvira slovenskega jezika – ob nastanku prvega nacionalnega programa za jezikovno politiko. V današnjem času, ko smo primorani največ pozornosti posvečati ekonomskemu preživetju države, se morda zdi, da so jezikovna vprašanja obrobna ali celo prestižna. A pritiski krize ne smejo zamegliti širše državotvorne perspektive. Slovenščino kot jezik z majhnim številom govorcev je treba razvijati s premišljeno sistemsko skrbjo (Udovič, 2014). Večjezičnost kot eno od temeljnih načel EU lahko namreč dejansko razvijamo le na podlagi uravnoveženega in trdnega položaja vseh uradnih jezikov EU, ne glede na število govorcev. Jeziki z večjim številom govorcev so pogosto v prednosti, ker jih zaradi večjega trga močnejše podpira jezikovna industrija, medtem ko je pri jezikih z majhnim številom govorcev še toliko pomembnejše, da s premišljenimi sistemskimi ukrepi in povezovanjem vseh strokovnjakov – iz upravne, akademske in gospodarske sfere – poskrbimo za šibke točke jezikovnega razvoja.

Medinstitucionalno in interdisciplinarno sodelovanje, ki ga gradimo že vsa leta, odkar se pripravlja slovenska različica pravnih aktov EU, je nedvomno mogoče še izboljšati. To smo poskušali s sodelovanjem pri pripravi prejšnjega nacionalnega programa za jezikovno politiko (NPJP) za obdobje 2007–2011 in izvajanjem ukrepov na tej podlagi in to poskušamo tudi pri sedanjem NPJP za obdobje 2014–2018, ko je finančna podpora jezikovnim ukrepom zaradi prioritet, ki jih določa ekonomska kriza, videti dosti bolj negotova.

Mnoge dejavnosti na področju jezika bi bilo mogoče izboljšati že zgolj z boljšo organiziranostjo in soglasjem o bistvenih ciljnih razvoja sodobnega slovenskega jezika ter uskladitvijo ključnih akterjev – a brez institucionalne in finančne podpore bo tudi ambiciozen načrt, ki sta ga zastavila prejšnji in sedanji NPJP, ostal le spispek želja.²

¹ S pomočjo programa TEMPUS je bil v študijskem letu 1997/1998 vzpostavljen študij prevajalstva na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

² O razpravah na to temo primerjaj tudi Erbič et al. (2008); Erbič (2008); Jemec Tomazin (2010); Stabej et al. (2010); Arhiv SVREZ (2014); MZZ (2014).

Unikum v slovenski praksi – velik aparat slovenskih prevajalcev, tolmačev, korektorjev in pravnikov lingvistov, ki so od leta 2004 zaposleni v institucijah EU ter živijo in delujejo daleč od jezikovne prestolnice (v Bruslju, Luxembourgju in Frankfurtu) – je že zaradi vključenosti v mednarodno okolje in ustaljene delovne postopke EU na področju jezika izziv in zaveza k hitrejšemu odzivanju na jezikovne dileme v sami državi. Postavlja nas v kontekst razvoja 24 uradnih jezikov in jezikovne politike 28 držav članic, kar je velika spodbuda in naloga za državo, da ne sme zanemariti razvoja sodobnega (strokovnega) jezika.

Eden od stranskih učinkov včlanitve v jezikovno skupnost EU je tudi večje zanimanje za učenje slovenskega jezika med tujimi govorniki. Ne samo med tujimi prevajalci v institucijah EU, ki so se zaradi pravila, da se prevaja samo v materni jezik, začeli učiti slovenščine,³ ampak tudi med prevajalci držav kandidatki iz nekdanje skupne države, ki jim je slovenščina v veliko pomoč pri prevajanju aktov EU v svoje jezike: bosanščino, črnogorščino, makedonščino, srbsščino. Pri tem so imeli veliko vlogo projekti tesnega medinstitucionalnega sodelovanja in tehnične pomoči, s katerimi so slovenski prevajalci in pravniki na podlagi svojih izkušenj pomagali skoraj vsem državam Zahodnega Balkana vzpostavljati prevajalske službe za dokumente EU ter elektronske terminološke zbirke in jezikovne korpuse. Zaradi skupne pravne in jezikovne tradicije so slovenski prevajalci bili in so še vedno najbolj zaželeni sogovorniki pri izvajanju tovrstnih projektov tehnične pomoči. Primer dobre prakse popularizacije slovenščine v okviru bilateralne pomoči Republike Slovenije je bil gotovo tudi 90-urni tečaj slovenskega jezika za prevajalce in uradnike iz držav Zahodnega Balkana (Bosne in Hercegovine, Črne gore, Makedonije in Srbije), ki je bil v sodelovanju med MZZ in Centrom za slovenščino kot drugi/tuji jezik izveden leta 2011.

Članek je sestavljen iz dveh delov. V prvem delu najprej orišemo postopen razvoj pozicioniranja slovenščine kot enega od jezikov EU, prednosti in slabosti ter predvsem izzive pozicioniranja, medtem ko se drugi del osredinja predvsem na značilnosti in odprta vprašanja, s katerimi se srečujejo prevajalci v Generalnem sekretariatu Evropske komisije za prevajanje.

Predpristopno obdobje – sedemletni projekt priprave slovenske različice zakonodaje EU

Večejezičnost je načelo, ki je vpisano v pravne temelje Evropske unije. Njene bistvene poteze so določene v ustanovitvenih pogodbah, Uredbi Sveta št. 1 iz leta 1958 o določitvi jezikov, ki se uporabljajo v Evropski

---

³ Pri tem je imel bistveno vlogo Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik Univerze v Ljubljani, ki je organiziral izobraževanje v institucijah EU in v okviru svoje poletne šole slovenskega jezika.

gospodarski skupnosti, in pristopnih aktih vsake nove države članice, ki se odloči, da bo svoj državni jezik uveljavila kot enega uradnih jezikov evropske nadnacionalne skupnosti. Utemeljena je s potrebo po demokratičnosti, preglednosti in pravni varnosti za vse državljane EU. Zato so pravni akti EU dostopni v vseh uradnih jezikih; na zasedanjih Evropskega parlamenta, Evropskega sveta in Sveta Evropske unije pa tudi sestankih nekaterih delovnih skupin je zagotovljeno tolmačenje; večina spletnih strani, povezanih z delovanjem EU, je večjezičnih; državljani in pravne osebe lahko komunicirajo z institucijami EU v svojem jeziku.

Pred včlanitvijo v EU mora vsaka država kandidatka sama poskrbeti za to, da je dotedanji pravni red EU dostopen v njenem jeziku. Ob pripravi nacionalne jezikovne različice celotnega pravnega korpusa EU mora vzpostaviti ustrezno institucionalno strukturo in mehanizme sodelovanja, da lahko izpelje vse naloge, ki so povezane z vključevanjem v EU. Vzpostaviti mora terminologijo EU v svojem jeziku in različne podatkovne zbirke, voditi evidenco vseh dokumentov in jih zbrati za objavo v Uradnem listu EU. Nekaj mesecev pred pristopom k EU institucije EU vzpostavijo nove oddelke za prevajanje, tolmačenje in pravno redakcijo, zato mora država zagotoviti ustrezno usposobljene strokovnjake, med katerimi lahko institucije izberejo dovolj uslužbencev in pogodbenih sodelavcev za posamezen novi uradni jezik.

Za razumevanje pomena projekta, ki ga je Slovenija uspela izpeljati med koncem leta 1996 in začetkom 2004, torej v dobrih sedmih letih, moramo najprej spomniti na izhodiščno stanje leta 1996, ko je bil podpisan Evropski sporazum o pridruževanju in se je tudi formalno začel postopek vključevanja. Izhodiščno stanje je bilo namreč v večini pogledov zelo neugodno, tako glede slovarske opremljenosti kakor kadrovske usposobljenosti. V času, ko še ni bilo interneta in številnih elektronskih terminoloških zbirk, so bili prevajalcem na razpolago v glavnem zastareli dvojezični slovarji, slovenska terminologija EU je bila zbrana edinole v študijskem gradivu dr. Mirka Ilešiča s Pravne fakultete v Mariboru, sodobnih pravnih slovarjev ni bilo, nova izdaja slovenskega pravopisa je bila še v pripravi, le za redka področja so bili na razpolago zbrani glosarji strokovne terminologije. Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti se je šele vzpostavljal, tako da so bili prevajalci in tolmači v glavnem samouki (največkrat jezikoslovci), ki so se izurili zgolj z delovno prakso. V državni upravi so obstajale štiri prevajalske službe za dnevne potrebe, z majhnim številom uslužbencev. Če ne štejemo vladne strokovne skupine, ki je potrjevala prevode mednarodnih sporazumov in v kateri so med seboj sodelovali prevajalci, pravniki, področni strokovnjaki in lektorji, je bilo interdisciplinarno sodelovanje, ki je nujno za pripravo pravnih besedil s številnih področij družbenega delovanja, občasno in nesistematično, pogosto odvisno od dobre volje in osebnih znanstev med

jezikoslovci in strokovnjaki za posamezna področja. V takšnih izhodiščnih okoliščinah je bilo torej treba šele vzpostaviti ustrezno institucionalno strukturo in mehanizme interdisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja, postaviti enotna metodološka pravila, se dogovoriti o terminologiji in nekaterih pravno-jezikovnih obrazcih, vse to zapisati in narediti javno dostopno v obliki terminoloških zbirk, jezikovnega korpusa in navodil za vse sodelujoče v projektu.

Ta obsežni pravno-prevajalski projekt sta na podlagi vladnega sklepa koordinirali Služba Vlade RS za evropske zadeve (SVEZ) in Služba Vlade RS za zakonodajo (SVZ), v sodelovanje pa so bila vključena vsa ministrstva in vladne službe. Za organizacijski in jezikovni del je bil zadolžen SVEZ, pri katerem se je vzpostavil velik sektor za prevajanje, redakcijo in terminologijo (v več krogih zaposlovanja, pred pristopom 45 zaposlenih), za pravno redakcijo je bil pristojen SVZ, za strokovno pa resorni organi. Vsak akt EU v slovenskem jeziku je bil namreč pripravljen po delovnem postopku, ki je vključeval prevod, strokovno, pravno in jezikovno redakcijo, na koncu pa še formalno potrditev v Komisiji za pravno redakcijo prevodov aktov EU, posebej za to ustanovljenem skupnem telesu SVEZ in SVZ. Sestavni del vsakega prevoda je bil tudi glosar specifičnega izrazja, ki je prav tako potoval skozi vse faze redakcije in bil nato uvožen v interno terminološko zbirko Trados MultiTerm, ki je pozneje postala dostopna na spletu.

Poleg redno zaposlenih prevajalcev so prevode zagotavljali pogodbeni sodelavci, izbrani na javnih razpisih. Za terminološko in dokumentalistično pomoč je SVEZ angažiral študente prevajalstva in drugih smeri.

Ustreznega izobraževanja ni bilo, zato je SVEZ organiziral tudi interne seminarje za vse sodelavce pri projektu: prevajalce, lektorje, strokovne in pravne redaktorje.

Bistvena novost je bila uporaba elektronskega prevajalskega orodja (Translator's Workbench, Trados), ki je omogočilo sledenje istemu besedilu na raznih stopnjah postopka prevajanja in redakcij. To je poleg uporabe urejevalniškega pripomočka za redakcijo (*sledi spremembam*) omogočalo posege več strokovnjakov (prevajalca, področnega strokovnjaka, jezikovnega in pravnega redaktorja) v isto pravno besedilo.

Leta 2004, ko je Slovenija postala članica EU in slovenščina v skladu z Uredbo št. 1 uradni in delovni jezik institucij EU, je bilo v slovenski različici posebne izdaje Uradnega lista EU objavljenih okrog 90.000 strani pravnih aktov EU, veliko število slovenskih zakonov in podzakonskih aktov je bilo prevedenih v angleščino, na spletu je bila že od leta 2000 naprej dostopna terminološka zbirka Evroterm, nekaj let pozneje pa še dvojezični jezikovni korpus Evrokorpus in tezaver Evropskega parlamenta Eurovoc. Pravila za prevajanje pravnih aktov so bila urejena v navodilih SVEZ za prevajalce in redaktorje ter Medinstitucionalnem slogovnem priročniku Urada EU za

publikacije, prav tako dostopnih na spletu. Priprava slovenske jezikovne različice pravnih aktov in drugih dokumentov EU se je z majem 2004 preselila v institucije EU, kjer so začeli delovati slovenski oddelki, v katerih je danes zaposlenih okrog 200 uslužbencev (prevajalcev, pravnikov lingvistov, terminologov, tolmačev, korektorjev).

O predpristopnem projektu je treba reči še to, da je bil izveden v rekordnem času, pod velikim časovnim in političnim pritiskom ter v »laboratorijskih razmerah«, torej brez notranjega vpogleda v postopke EU (za razliko od ustanovnih članic EU, katerih jezikovne različice zakonodaje so nastajale sproti, v samih institucijah EU oziroma takrat še Evropskih skupnosti, in ne naknadno). Zaradi tega in tudi zaradi velikega števila sodelujočih, ki so šele skozi delo pridobivali izkušnje s pravom EU, je prihajalo do napak – vsebinskih in jezikovnih, ki so jih žal podedovali slovenski oddelki v institucijah EU, zavezani kontinuiteti uporabljenih rešitev. S to »dediščino« morajo živeti še danes in jo na urejen način odpravljati in popravljati. Kljub temu, da je potekala priprava slovenske različice pravnega reda po premišljenem in natančnem interdisciplinarnem postopku, se je bilo treba za rešitve, ki so veljale nato za cel pravni korpus, odločati hitro in s tistimi udeleženci procesa, ki so bili na voljo. Akademska sfera (tako jezikoslovna kot pravna) kljub povabilom k sodelovanju ni bila dovolj odzivna in se je prebudila šele, ko so bile rešitve že dogovorjene in uporabljene v številnih pravnih aktih, malodane po koncu procesa. Tako je prišlo do novih praks v nomotehniko in uporabi nekaterih pravopisnih pravil (zlasti pri dilemah o rabi velike in male začetnice), ki so že sicer dopuščala različne rešitve, treba pa se je bilo odločiti za eno, da bi bil besedilni korpus dosleden in pripravljen pravočasno.

Pogled na dogajanje po pristopu z vidika kontaktne točke za jezikovna vprašanja v SVEZ/SVREZ/MZZ

Prevajalske službe institucij EU skupaj s slovenskimi pravniki jezikoslovci, zaposlenimi v institucijah EU, torej od prvega dne članstva skrbijo za vsebinsko ustrezno različico dokumentov EU v slovenskem jeziku ter pravilnost splošne pravne terminologije in njeno usklajenost. Ker pa te službe nimajo več možnosti posredovanja prevodov v strokovno redakcijo po postopku, kakršen je bil uveljavljen pri projektu priprave slovenske različice pravnih aktov EU pred pristopom Slovenije k EU, je zdaj pri redakciji nujno drugačno sodelovanje strokovnjakov iz resornih organov.

Najučinkovitejše zagotavljanje strokovno-terminološke pomoči iz Slovenije je dejavno sodelovanje predstavnikov posameznega pristojnega vladnega organa na zasedanjih delovnih skupin Sveta, na katerih se obravnava akt EU. Predstavniki Slovenije lahko s svojimi pripombami k slovenskemu prevodu pravnega akta EU bistveno prispevajo k strokovni ustreznosti in

terminološki usklajenosti besedil. Zadnjo možnost za pripombe imajo pred končno potrditvijo akta, ko besedilo obravnava še delovna skupina pravnikov lingvistov v Svetu EU.

Da bi slovenskim oddelkom prevajalskih in pravnih služb v institucijah EU zagotovili možnost terminološkega posvetovanja s strokovnjaki iz resornih organov, ki sodelujejo v delovnih skupinah Sveta EU, je SVEZ leta 2005 pripravil pisna navodila za sodelovanje nacionalnih strokovnjakov pri zagotavljanju strokovno-terminološke ustreznosti aktov EU in vse resorne organe zaprosil za posredovanje imen in elektronskih naslovov strokovnjakov za posamezna področja zakonodaje EU. Z njimi se prevajalci lahko posvetujejo o posameznih terminih že v fazi nastajanja slovenskih besedil. Takšno sodelovanje naj bi pripomoglo k povečanju kakovosti že med samo pripravo predloga akta, preden se ta predloži v obravnavo, in k racionalizaciji dela v poznejših fazah pregledov besedil. Imenik se dvakrat letno posodobi in pošlje vsem slovenskim oddelkom v institucijah EU. Ti imajo specializirane terminologe, ki se sestajajo na medinstitucionalnih srečanjih in razpravljajo o najzahtevnejših vprašanjih.

Kljub priporočilom ter imeniku strokovnjakov pa je sodelovanja še vedno premalo. Zato se terminologi in prevajalci v institucijah EU pogosto znajdejo v težavah, ko morajo v kratkem času poiskati ali tvoriti nov slovenski termin.

Nezadostnost obstoječega sistema strokovne pomoči slovenskim jezikovnim oddelkom v institucijah EU je bila za SVEZ temeljno izhodišče, da je treba na tem področju storiti korak naprej. Ravno v času, ko je ta problematika postala zelo očitna, je nastajal nov dokument jezikovne politike, ki ga je konec leta 2006 Ministrstvo za kulturo kot predlagatelj poslalo v medresorsko usklajevanje.

Prva resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko in izvajanje ukrepov na tej podlagi

Že v postopku medresorskega usklajevanja predloga nacionalnega programa za jezikovno politiko 2007–2011 je SVEZ predlagatelja opozoril na to, da:

prevajalci v institucijah EU zelo pogrešajo dostopnost strokovne terminologije v slovenskem jeziku in da veliko njihovih težav izvira prav iz tega, da na marsikaterem področju strokovna terminologija ni urejena ali pa ni dostopna niti v papirni niti v elektronski obliki. Zato se morajo pogosto obračati na oddaljene slovenske strokovnjake, ki nimajo vedno časa za terminološko svetovanje. Prav zaradi tega izrecno podpiramo vsa prizadevanja, izražena v osnutku NPJP, da bi se razvila preverjena in javno dostopna terminologija za vsa področja.

Poleg tega je SVEZ predlagal, da se med naloge doda:

*Vzpostavitev mehanizma za urejanje strokovne terminologije na nacionalni ravni, ki bo omogočil centralizacijo sistemske skrbi za terminologijo ter usklajeval in usmerjal delo posameznih terminoloških skupin. Vzdrževanje osrednje elektronske terminološke zbirke na spletu.*⁴

Vladni predlog nacionalnega programa za jezikovno politiko je bil maja 2007 v obliki resolucije potrjen v Državnem zboru RS (ReNPJP),⁵ ministrstva in vladne službe pa so za izvajanje nalog morali načrtovati ustrezna proračunska sredstva. V resoluciji je bila Služba za evropske zadeve navedena kot nosilec pri petih nalogah, zaradi česar je odprla novo proračunsko postavko za izvajanje nalog iz Resolucije.

Ker so se nekatere od navedenih nalog izvajale že v okviru del same službe ali so bile urejene drugače (npr. jezikovna podpora v času predsedovanja Svetu EU), je SVEZ v sodelovanju z zunanjimi sodelavci izvedel tri naloge, in sicer tiste, ki so bile navedene pod ukrepi 8b ter 12b in 12d:

- priročnik Slovenščina v institucijah EU,⁶
- predlog vzpostavitve nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU, vključno s poslovníkom, seznamí strokovnjakov in preizkusom delovanja,⁷
- ekspertizo o razumevanju razlag evropskih direktiv in sodb sodišča ES, ki govorijo o rabi jezikov.

Priročnik Slovenščina v institucijah EU

Priročnik je kratko poljudno navodilo o rabi slovenščine kot uradnega jezika RS in EU, namenjen pa je predvsem slovenskim javnim uslužbenecem, ki zastopajo Slovenijo kot državo članico v institucijah EU. Združuje izkušnje državne uprave iz postopkov odločanja EU z ugotovitvami slovenskih sodelavcev evropskega projekta Dylan,⁸ s katerim je želela Evropska komisija raziskati možnosti, kako lahko jezikovna raznolikost pripomore k razvoju znanja in gospodarstva.

⁴ Iz pripomb SVEZ na osnutek NPJP, ki ga je Ministrstvo za kulturo konec leta 2006 poslalo v medresorsko usklajevanje pred obravnavo na vladni seji.

⁵ Dostopno preko <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200743&stevilka=2355>, 9. 5. 2014.

⁶ Dostopno preko http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Dokumenti_SVREZ/jezikovna_vprasanja/Slovenscina_v_institucijah_EU_2012.pdf, 9. 5. 2014

⁷ Dostopno preko http://www.mzz.gov.si/si/evropske_politike/jezikovna_vprasanja/jezikovna_ureditvev_eu/, 9. 5. 2014.

⁸ Dostopno preko http://www.dylan-project.org/Dylan_en/home/home.php, 9. 5. 2014.

Eksperiment z nacionalnim mehanizmom za potrjevanje terminologije EU

S sklepom predstojnika SVREZ je bila junija 2008 na podlagi ReNPJP 2007–2011 ustanovljena projektna skupina, katere člani so bili poleg dveh uslužbenk SVREZ strokovnjaki z nekaterih fakultet ljubljanske univerze (FF, FDV, PF) in Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU,⁹ celoten projekt pa se je izvajal v tesnem sodelovanju s slovenskimi oddelki prevajalskih služb v institucijah EU. Konec leta 2008 je projektna skupina pripravila predlog za vzpostavitev terminološkega mehanizma z osnutkom njegovega poslovnika ter spremljajočo študijo o stanju slovenskega terminološkega dela in se v tem okviru podrobneje posvetila delu pri izrazju s področja delovanja Evropske unije. Poleg tega je SVREZ za vodenje evidence o terminoloških dilemah konec leta 2008 odprl poseben poštni predal za terminologijo EU, na katerega prevajalci in strokovnjaki pošiljajo v vednost korespondenčno posvetovanje o terminih.

V prvi polovici 2009 je bila večina projektne dejavnosti posvečena pripravi seznamov strokovnjakov za terminološko posvetovanje. Posodobljen je bil obstoječi seznam strokovnjakov iz državne uprave, ki ga je nekdanji SVEZ pripravljal že od leta 2005. Dekanom vseh ustreznih fakultet štirih slovenskih univerz je bila poslana informacija o vzpostavljanju mehanizma za potrjevanje terminologije EU, skupaj s prošnjo, naj imenujejo kontaktne osebe, s katerimi bo SVREZ evidentiral potencialne fakultetne sodelavce za terminološko svetovanje v okviru njihovih strokovnih področij. Odziv fakultet je bil parcialen, vendar načeloma zelo pozitiven – skupaj s kontaktnimi osebami smo sestavili seznam nekaj manj kot 80 fakultetnih strokovnjakov. Poleg tega smo sezname dopolnili s strokovnjaki Banke Slovenije in sodelavci Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU. Registriranih je bilo 615 članov Medinstitucionalne skupine za slovensko terminologijo na spletnem forumu CIRCA.¹⁰

---

⁹ Projektna skupina: red. prof. dr. Marko Stabej, Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izr. prof. dr. Vojtko Gorjanc, Oddelek za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, doc. dr. Špela Vintar, Oddelek za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izr. prof. dr. Monika Kalin Golob, Katedra za novinarstvo, Center za družboslovnoterminološko in publicistično raziskovanje Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, doc. dr. Nataša Logar, Katedra za novinarstvo, Center za družboslovnoterminološko in publicistično raziskovanje Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, doc. dr. Matej Accetto, docent za evropsko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, Marjeta Humar, samostojna strokovna sodelavka specialista v humanistiki in vodja Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Darja Erbič in mag. Jerneja Lipičnik, Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve.

¹⁰ Komunikacijsko-informacijsko središče Evropske komisije za uprave, podjetja in državljane, takrat pod imenom CIRCA, sedaj CIRCABC. Dostopno preko <https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>, 9. 5. 2014.

Po registraciji članov in najavi začetka preizkusa delovanja slovenskega terminološkega foruma sta moderatorki iz SVREZ zbrali vsa terminološka vprašanja, ki naj bi jih poskusno obravnavali na Circi, in jih ustrezno opremljene objavili na forumu. Kljub odločitvi projektne skupine, naj preizkus obsega 10 vprašanj, smo jih dejansko prejeli samo 6. Preizkus je potekal od 30. septembra, ko je bila začeta prva terminološka razprava, do 25. novembra 2009, ko je bila zaključena zadnja.

Kljub zelo veliki načelni podpori temu projektu na vseh straneh (slovenski oddelki v institucijah EU, državna uprava, fakultete itd.) je preizkus pokazal, da je operativna, konkretna podpora težje dosegljiva. Izkazalo se je, da je treba po eni strani razmišljati o ustrežnejši tehnični platformi za terminološke razprave (morda v okviru novega terminološkega portala v sklopu širšega projekta razvoja jezikovnih virov), po drugi strani pa o tem, kako povečati zavest o pomenu sodelovanja strokovnjakov pri snovanju nove strokovne terminologije in izboljšati usposobljenost za terminološke razprave.

Oktobra 2011 je bila na Brdu pri Kranju – kot nadaljevanje eksperimenta, z namenom usposabljanja za terminološko posvetovanje – organizirana skupna konferenca SVREZ in slovenskega oddelka Generalnega direktorata za prevajanje Evropske komisije za strokovnjake iz državne uprave in z univerz, pravnike in prevajalce, v okviru širšega projekta razvoja jezikovnih virov so se začeli neformalni dogovori, da bi se forum za posvetovanje lahko umestil v načrtovani terminološki portal, pa vendarle je ostal eksperiment zgolj morebitna teoretična podlaga za nadaljnje delo, brez konkretnih rezultatov. Izteklo se je obdobje veljavnosti prve resolucije, zaradi reorganizacije SVREZ naloga ni bila več med prioritetami, pisanje nove resolucije, v okviru katere naj bi predvideli nadaljevanje dela, pa je zašlo v turbulentne vode menjave oblasti, tako da je ta namesto za leto 2012 začela veljati šele za leto 2014. Vseeno pa lahko rečemo, da povsem brez pomena ta eksperiment ni bil. Po eni strani je tesneje povezal operativno delo prevajalcev in terminologov z akademiki, ki so se začeli bolj zavedati konkretnih potreb po sodelovanju, vzpostavil je nekatere teoretske podlage za nadaljevanje dela (med drugim poslovnik), morda pa je posredno spodbudil tudi nastanek nekaterih novih možnosti za posvetovanje. Na primer, od leta 2012 pri Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU deluje spletno posvetovalno mesto Terminologišče.¹¹ Prevajalci iz institucij EU poročajo, da so zadovoljni s svetovalnim delom sodelavcev Sekcije za terminološke slovarje, se pravi s svetovalnim delom Terminologišča, in da je ustrezen odgovor na njihovo potrebo po tovrstni pomoči iz Ljubljane.

¹¹ Dostopno preko <http://isjfr.zrc-sazu.si/terminologisce#v>, 9. 5. 2014.

Pogled naprej

V Resoluciji o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (ReNPJP14–18)¹² je poglavje 2.4 namenjeno slovenščini kot uradnemu jeziku Evropske unije, 1. cilj pa je podpora države pri uporabi slovenščine kot uradnega jezika EU.

Med predvidenimi ukrepi je z vidika tega prispevka najpomembnejši ukrep, naveden pod 1. ciljem:

nadaljevanje nalog iz prejšnje resolucije v zvezi s terminologijo oziroma nadaljevanje prizadevanj za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije Evropske unije.

Z vidika Ministrstva za zunanje zadeve, ki je sicer navedeno med nosilci tega ukrepa, je glede na potrebe in mnenje prevajalcev v institucijah EU rešitev že obstoječa možnost posvetovanja v okviru Terminološkega centra. Veljalo bi okrepiti to dejavnost Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in ji nuditi ustrezno institucionalno in finančno podporo za razvoj in razširitev, saj je po svoji funkciji gotovo najustreznejša instanca za takšno delovanje (o celovitejši organiziranosti terminološke problematike prim. Krek 2014). Ohraniti je treba tudi terminološki poštni predal MZZ za terminologijo EU, kjer se na enem mestu zbira korespondenčno posvetovanje prevajalcev institucij EU s strokovnjaki iz državnih organov. Zelo dobrodošla novost pri novi ReNPJP je tudi vzpostavitev Medresorske delovne skupine, ki bo spremljala izvajanje ukrepov in poskrbela, da ne bo prišlo do podvajanja prizadevanj oziroma da se bodo moči različnih akterjev ustrezno združile in dopolnjevale.

Bistven pa je tudi 2. cilj iz točke 2.1.3 ReNPJP 2014–2018, ki govori o slovenščini kot prvem jeziku v Republiki Sloveniji: *Razumljiv uradovalni jezik in nadgrajevanje jezikovne zmožnosti javnih uslužbencev*, saj imamo doma prav gotovo ravno toliko težav z jezikom kot v Bruslju. V tem okviru je predviden ukrep, da se posvetimo jasnemu pisanju oziroma preprostem/razumljivemu uradovalnemu jeziku. Poleg priročnika za javne uslužbence ter z njim povezanega izobraževanja bi morale ciljno jezikovno usposabljanje za javne uslužbence postati obvezen del pripravištva.

Za konec pa še ena od utopičnih idej, za katero si že nekaj let, vsekakor pa najmanj od prve ReNPJP naprej, neuspešno prizadevajo številni akterji: na vseh fakultetah bi bilo treba uvesti predmet ali modul poučevanja strokovno-znanstvene slovenščine in v okviru vseh ustreznih predmetov

---

¹² ReNPJP 2014-2018. Dostopno preko <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201362&stevilka=2475>, 9. 5. 2014.

okrepiti in metodološko poenotiti terminološke dejavnosti. Strokovni jezik in terminologija sta temeljni gradnik vsakega strokovnega študija v slovenskem jeziku; brez dodatnega usposabljanja na tem področju si je težko zamisliti, da bodo diplomanti dosegli ustrezno raven kompetenc (Kalin Golob, 2001; prim. tudi Logar in Kalin Golob, 2014).

Pogled na slovenski jezik v EU z vidika delovne prakse v slovenskem oddelku Generalnega direktorata za prevajanje Evropske komisije

V sklopu Generalnega direktorata za prevajanje Evropske komisije je v začetku leta 2004 začel nastajati slovenski prevajalski oddelek. Danes šteje okrog 70 sodelavcev Slovencev, večinoma prevajalcev, ki opravljajo prevajalske storitve po naročilu ostalih generalnih direktorats Evropske komisije. Večino dela sestavljajo prevodi zakonodajnih predlogov Evropske komisije, tj. uredb, direktiv in sklepov. Pogosto se prevajajo tudi sporočila, poročila in priporočila Komisije ter delovni dokumenti in ocene učinka zakonodajnih predlogov, sporočila za medije, spletne strani, pisma državljanov, korespondenca z nacionalnimi organi in drugi dokumenti. Velika večina dokumentov se prevaja iz angleščine. Oddelek ob pomoči zunanjih prevajalcev letno prevede tudi več kot 70.000 strani. Od začetka delovanja je tako ustvaril že čez pol milijona strani v slovenščini, ki skupaj s prevodi ostalih evropskih institucij zdaj sestavljajo obsežen besedilni korpus.

Prevajanje zakonodajnih aktov zahteva učinkovito kakovostno preverjanje. Postopki za zagotavljanje kakovosti se izvajajo v različnih fazah in na različnih ravneh. Prevajalski oddelek Komisije nima svojih lektorjev in pogosto za prevodi ni nobene strokovne ali pravne revizije. Prevajalci tako opravijo celotno delo od predpriprave dokumenta in prevoda z modernimi prevajalskimi orodji in pripomočki do revizije in finalizacije prevoda. Eden glavnih postopkov za zagotavljanje kakovosti je revizija. Vsi prevajalci so hkrati tudi revizorji in glede na razdelitev dela prevajajo izvirnik ali pa revidirajo prevod sodelavca oziroma zunanjega prevajalca. Dodaten ukrep za kakovost je specializacija. Oddelek je razdeljen na dve enoti, ki si delita portfelje generalnih direktorats Komisije. Znotraj enot se prevajalci še dodatno izpopolnjujejo za določeno področje, praktične izkušnje pa dopolnjujejo s tematskim usposabljanjem. Zagotavljanje kakovosti je poseben izziv pri dolgih dokumentih in velikem številu zahtevkov za prevode, kratkih rokov ali večkratnih spremembah izvirnika med prevajanjem (prim. tudi Udovič et al., 2011). Takšne okoliščine so veliko lažje obvladljive z računalniškimi orodji, ki omogočajo hitrejše in doslednejše prevajanje. Standardni delovni postopek vključuje uporabo modernega prevajalskega orodja ob podpori prevajalskih spominov. Prevedeni dokumenti se shranjujejo v centralni

medinstitucionalni zbirki Euramis. Na podlagi podatkov je mogoče za vsak nov dokument oblikovati prilagojen prevajalski spomin ali brskati po prevedenih segmentih v katerem koli uradnem jeziku EU. Evropska komisija na podlagi podatkov iz Euramisa razvija tudi lastni statistični strojni prevajalnik MT@EC, ki ga prevajalci že uporabljajo pri svojem delu, pred kratkim pa je postal dostopen tudi javnim upravam v državah članicah. Za hitrejše iskanje je na voljo metaiskalniki Quest, ki lahko hkrati išče po približno tridesetih zbirkah prevodov, zakonodaje in terminologije. Poleg tega se lahko prevajalci med prevajanjem posvetujejo z revizorjem in terminologom, za vprašanja o izvorniku pa obrnejo na naročnika. Za nasvete med delom so na voljo številni nacionalni strokovnjaki, ki lahko svoje pripombe k prevodom v nekaterih primerih sporočijo tudi po končanem prevajanju. Če je dokument že objavljen v Uradnem listu Evropske unije, lahko morebitne napake sporočijo pristojnim službam, ki odločijo o naknadnem popravku.

Podlaga za prevajanje zakonodajnih predlogov so tako imenovani modeli *LegisWrite*, v katerih so opredeljeni naslovi, struktura in standardne besedne zveze v posameznih zakonodajnih aktih. Osnovnih modelov, ki so plod temeljitega pregleda in usklajevanja s pravniki lingvisti institucij EU, je več kot trideset. Posebna jezikovna navodila vsebuje vrsta priročnikov. Medinstitucionalni slogovni priročnik¹³ je zbirka slogovnih pravil in dogovorov, ki jih morajo upoštevati vse institucije, organi in agencije Evropske unije pri pripravi besedil v tiskani ali elektronski obliki. Priročnik pripravljajo različne delovne skupine, v katerih sodelujejo predstavniki glavnih jezikovnih služb institucij, tj. pravniki lingvisti, prevajalci, terminologi in korektorji. Priročnik je na voljo v vseh 24 uradnih jezikih EU, vsaka različica pa ima posebno poglavje o svojem jeziku. Podrobnejši napotki za delo so zbrani tudi v Slogovnem priročniku Komisije, Smernicah za prevajanje sporočil za medije in drugih priročnikih. Slogovni priročnik Komisije temelji na Slovenskem pravopisu in deloma povzema prakse, ki so se uveljavile že med prevajanjem pravnega reda EU pred pristopom. Oddelek je za oblikovanje internih smernic oblikoval posebno skupino prevajalcev, ki je zlasti v prvih letih delovanja oddelka redno pregledovala pereča in odprta slogovna vprašanja. Pri iskanju odgovorov se je pogosto opirala na razpoložljive jezikovne priročnike ali nasvete slovenskih strokovnjakov, bodisi iz Slovenije bodisi iz drugih evropskih institucij.

Kljub prizadevanjem Komisije in drugih institucij za kar se da tesno usklajenost s slovenskimi nomotehničnimi smernicami pa je evropska zakonodaja razvila nekatere posebnosti. Razlogov je veliko. Med drugim jih je mogoče iskati v prevzemanju že obstoječih praks iz predpristopnega obdobja prevajanja, strukturi aktov in ne nazadnje tudi v nadnacionalnih

---

¹³ Dostopno preko <http://publications.europa.eu/code/sl/sl-000100.htm>, 9. 5. 2014.

zahtevah. V slovenski zakonodaji prevladuje navajanje členov z levim določilom in členitev od najmanjšega k največjemu. V evropski zakonodaji bi bilo zaradi razvejenega členjenja takšno zapisovanje manj pregledno, preverjanje številnih navedb z izvirnim besedilom drugih dokumentov pa zamudno delo. Zato se je v aktih EU že pred pristopom uveljavilo navajanje členov z desnim določilom. Prav tako se je uveljavila praksa, da se z veliko začetnico pišejo polna in skrajšana imena institucij, navedbe aktov s številko ali priloge. Iz tehničnih razlogov je treba v skladu z enotno rabo za vse jezike datume v opombah pisati stično. Kot odločitev, ki ni bila v rokah prevajalskih služb, pa velja omeniti zapis izraza *euro*, ki ga je treba kot ime valute ali del besednega sklopa uporabljati za objave v Uradnem listu Evropske unije. V sporočilih za medije, brošurah in drugih nezakonodajnih besedilih je *evro* dovoljen in priporočen. Po drugi strani obstajajo tudi primeri zblíževanja razlik med jezikom nacionalnih in evropskih predpisov. Če so se po pristopu še pisale različne besedne zveze za uvajanje skrajšane oblike pojmov, pa zadnjih nekaj let velja, da se razen redkih izjem uporablja zgolj fraza *v nadaljnjem besedilu*. Uvedba te zveze je bila dogovorjena na medinstitucionalni ravni in je dober primer uspešnega sodelovanja med predstavniki slovenskih prevajalskih služb institucij EU.

Sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki poteka danes na več ravneh. Poleg korespondenčnega terminološkega posvetovanja s strokovnjaki¹⁴ slovenski prevajalski oddelek vsako leto običajno organizira več izobraževanj, na katera povabi strokovnjake za slovenski jezik ali druga področja, na primer finance, ekonomijo, davke, podnebje, pomorstvo in drugo. Prav tako Komisija prevajalcem omogoča, da vsako leto za največ štiri tedne obiščejo ministrstva, univerze ali druge institucije v državi članici za utrditev vezi, razjasnitev terminoloških in stilističnih vprašanj ter poglobitev sodelovanja. Občasno se organizirajo tudi posebne službene poti ali dogodki. Kot že omenjeno, je bila prva večja konferenca organizirana v sodelovanju s SVREZ jeseni 2011 na Brdu pri Kranju. Druga razprava o terminoloških in jezikovnih ter organizacijskih vprašanjih med predstavniki evropskih in vladnih služb je potekala lani decembra v Ljubljani, glede na dobre izkušnje pa je pričakovati ponovitve takih srečanj. Za utrjevanje stikov z nacionalnimi strokovnjaki je pristojen tudi predstavnik prevajalskega oddelka na Predstavništvu Evropske komisije v Ljubljani. Med drugim skrbi za promocijo prevajanja in večjezičnosti, katerih pomen se v zavesti širše javnosti utrjuje s pobudami, kot je vseevropsko prevajalsko tekmovanje za mlade *Juvenes Translatores*.

¹⁴ Kakor je že opisano v delu o podpori SVEZ/SVREZ/MZZ, ki pripravlja imenike strokovnjakov za terminološko posvetovanje.

Slovenski prevajalski oddelek ne sodeluje zgolj s slovenskimi nacionalnimi organi, ampak tudi drugimi institucijami EU. Posebna medinstitucionalna terminološka skupina združuje slovenske predstavnike vseh institucij in organov EU, ki so kakorkoli vključeni v nastajanje slovenskih pravnih aktov EU. Skupina se vse od leta 2005 srečuje približno enkrat letno v Luxembourggu ali Bruslju in na sestankih večinoma obravnava konkretna odprta terminološka in stilistična vprašanja, ki zahtevajo medinstitucionalno uskladitev. Prevajalske službe institucij EU so pri svojem delu sicer samostojne, vendar medsebojno sodelovanje močno pripomore k izboljšanju in poenotenju prevajalskih praks. Rezultati sodelovanja so na primer usklajeni Medinstitucionalni slogovni priročnik ali dogovori o novi terminologiji, spremembah ustaljene terminologije ali poenotenju v primeru terminoloških razhajanj. Člani skupine so tako na primer o *cloud computing* sprejeli dogovor, da se prednostno uporablja zveza *v oblaku*, vendar se lahko v primerih, ko bi bila besedna zveza predolga ali nerodna, uporabi tudi pridevnik *oblačni*. *Legislative financial statement* se je iz ustaljene zveze *zakonodajni finančni izkaz* zaradi pomenske neustreznosti popravil v *oceno finančnih posledic zakonodajnega predloga*, zvezo *not applicable* pa smo v slovenščini poenotili na *ni relevantno*.

614

Terminologija je ključna za zagotavljanje kakovosti in doslednosti prevodov ter posledično pravne varnosti. Terminološka podpora pomaga prevajalcem prevajati hitreje in bolje. Termini spadajo med najpomembnejše elemente zakonodajnih aktov in pogosto so v normativnem delu podrobno opredeljeni. Njihova dosledna raba v dokumentu, povezanih aktih in na zadevnem področju prihrani prevajalcem čas, uporabnikom pa zagotavlja pravilno razumevanje in učinkovitejše izvajanje. Podobno kot ostale prevajalske službe institucij EU se je tudi slovenski prevajalski oddelek Evropske komisije v prvih letih delovanja zanašal na obstoječe vire, med katerimi velja izpostaviti Evroterm kot najboljše večjezično terminološko zbirko s slovenskimi vnosi ter Eur-Lex kot zbirko veljavne evropske zakonodaje. Poleg tega so bili na voljo spletni slovarji, posamezne terminološke zbirke vladnih služb, strokovno znanje prevajalcev in takratne možnosti posvetovanja z zunanjimi strokovnjaki. V pristopnem letu je med institucijami EU že potekalo intenzivno delo za oblikovanje skupne terminološke zbirke IATE.

IATE (Inter-Active Terminology for Europe)¹⁵ je medinstitucionalna terminološka zbirka, ki pokriva vsa področja dejavnosti institucij EU v vseh uradnih jezikih EU. Združuje vsebine prejšnjih posamičnih zbirk institucij: Eurodicautom (Komisija), TIS (Svet), Euterpe (Evropski parlament), Euroterms (Prevajalski center) in CDCTerm (Računsko sodišče). Po njihovi združitvi poleti 2004 so sodelujoče institucije in agencije EU začele sistematično

---

¹⁵ Dostopno preko <http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load>, 9. 5. 2014.

dodajati nove vnose ter pregledovati in dopolnjevati stare. Za tehnično podporo in razvoj IATE je pristojen Prevajalski center za organe Evropske unije. Z združitvijo je IATE postal izredno obsežna zbirka, ki danes vsebuje okrog sedem milijonov vnosov. Preko milijon vnosov je v angleščini in francoščini, po več sto tisoč pa v preostalih jezikih starejših držav članic. Jezikovni oddelki držav, ki so pristopile k EU leta 2004 in pozneje, so večinoma pričeli s sistematičnim delom šele s pristopom. Njihovi jeziki so zato po številu vnosov neprimerno slabše, vendar medsebojno primerljivo zastopani. Velike razlike v številu vnosov po jezikih so med drugim posledica združitve, ki je privedla do številnih dvojnikov, med katerimi so mnogi zastareli. Kakovostna merila izpolnjujejo tisti vnosi, ki imajo ustrezno definicijo, nazorne primere rabe v kontekstu ali opombe, ki opisujejo njihovo rabo. Takih vnosov je bilo konec leta 2013 nekaj čez 1,6 milijona oziroma 23,4%. S sistematičnim pristopom v zadnjih letih se ta delež stalno povečuje. Samo leta 2013 so bile definicije, primeri rabe ali opombe dodani skoraj 60.000 vnosom. 31. decembra 2013 je bilo v IATE 34.931 slovenskih vnosov, od tega je dobra polovica vsebovala definicijo, primer rabe ali opombo. Lani se je število slovenskih vnosov povečalo za 2.676, skoraj enako pa se je povečalo tudi število vnosov, ki ustrezajo kakovostnim merilom, kar priča o doslednem izpolnjevanju kakovostnih zahtev.

Slovenski prevajalski oddelek je dejavno vključen v mnoge terminološke dejavnosti. Preverjanje ustreznosti terminov je sestavni del vsakega prevoda, zato vsak prevajalec do neke mere opravlja tudi terminološko delo. Za podrobnejše terminološke naloge so na oddelku običajno pristojni trije prevajalci terminologi. Njihova glavna naloga je vnašanje, pregledovanje in dopolnjevanje vnosov v IATE. Poleg tega urejajo terminološko gradivo, svetujejo pri terminoloških vprašanjih, obveščajo ostale prevajalce o terminoloških dejavnostih ter sodelujejo pri pripravi modelnih prevodov. Prav tako zastopajo slovenski prevajalski oddelek v vseh medoddelčnih in medinstitucionalnih terminoloških skupinah ter vzdržujejo stike z nacionalnimi strokovnjaki. Sistematično in strukturirano delo z IATE je močneje zaživelo pred dvema letoma, ko je Generalni direktorat za prevajanje sprejel krovno strategijo za terminologijo. Uveden je bil skupni projektni pristop na podlagi prevajalskih zahtev, vsak jezikovni oddelek pa je imenoval enega terminologa s polnim delovnim časom, ki je postal odgovoren za pripravo ključne terminologije za tekoče prevode ter njen vpis oziroma posodobitev v IATE. Poleg tega vnose prispevajo tudi slovenski strokovnjaki, ki po posebni pogodbi pripravijo slovenske ustreznice za izbrana področja. V zadnjih letih so bili slovenski vnosi v skladu s prednostnimi nalogami dopolnjeni zlasti na področju financ, bančništva, zavarovalništva, varstva potrošnikov in veterine, pa tudi podnebja, energetike, prava, kmetijstva, letalstva, notranjega trga in drugo. Terminologija je bila pogosto pripravljena

v tesnem sodelovanju s slovenskimi strokovnjaki za zadevno področje, ki so pregledali celoten paket predlagane terminologije ali po potrebi svetovali zgolj za posamezne izraze. Primerov tesnega sodelovanja je veliko. Leta 2013 se je na primer prevajal obsežen paket petih uredb o prehranski verigi, ki so nadomestile skoraj sedemdeset obstoječih dokumentov. To je bila dobra priložnost, da se na tem področju vzpostavi terminološki red. Slovenski prevajalski oddelek je pripravil okrog 250 ključnih terminov, ki so jih nato večinoma pregledali strokovnjaki Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in zdravje rastlin. Številni termini so bili usklajeni z nacionalno zakonodajo ali izboljšani po dogovoru med sodelujočimi. Za potrebe evropske zakonodaje o varstvu rastlin so bili na primer poenoteni prevodi za *infested zone* (*napadeno območje*), *buffer zone* (*varovalni pas*), *protected zone* (*varovano območje*) in *infected zone* (*okuženo območje*). Na področju veterine pa je bila glede *animal health* sprejeta odločitev za termin *zdravje živali*, ki se čedalje bolj uveljavlja namesto termina *zdravstveno varstvo živali*. Določanje slovenskih ustreznicev je včasih oteževalo nerazumevanje terminov v izvorniku zaradi premalo jasnega konteksta, usklajevanje povezanih besednih zvez, različni pogledi udeležencev ali neustreznost razpoložljivega slovenskega izražja. Kljub občasno dolgotrajnim in zamudnim usklajevanjem pa poglobljena medinstitucionalna priprava terminologije, v kateri se združujejo jezikovno znanje prevajalcev in pogledi strokovnjakov, olajša prevajanje na dolgi rok ter prispeva k doslednosti.

Evropska zakonodaja je zelo obsežna, pri njenem nastajanju pa sodelujejo številni akterji. Kljub prizadevanjem za enotno rabo je primerov neuskklajenosti in nedoslednosti še vedno veliko. Ena temeljnih zakonitosti pri prevajanju pravnih besedil je upoštevanje pravne podlage, ki sicer zagotavlja pravno varnost, s terminološkega stališča pa včasih pomeni kopičenje neustreznih terminov. V primeru pomenskih napak, ki bi lahko imele pravne ali finančne posledice, je mogoče sprejeti uradni popravek in terminološko nedoslednost odpraviti tudi po objavi akta. Vendar je usklajevanje pogosto mogoče le ob korenitejših revizijah pravnih aktov ali njihovi nadomestitvi z novimi. Poleg tega je za spremembe potrebno širše soglasje med prevajalci in pravniki lingvisti vseh udeleženih institucij zakonodajnega postopka. Posvetovanje s slovensko stroko v takih primerih sicer ni nujno, vendar se vse bolj uveljavlja praksa, da se predhodno doseže soglasje z zadevnimi vladnimi službami, po potrebi tudi z Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Čeprav postopek zahteva široko soglasje, obstaja kar nekaj primerov uspešnih terminoloških popravkov. Prejšnja finančna uredba¹⁶ je za *grant* vsebovala prevod *donacija*, čeprav je v istem

---

¹⁶ Uredba Sveta (ES, Euratom) št. 1605/2002 z dne 25. junija 2002 o finančni uredbi, ki se uporablja za splošni proračun Evropskih skupnosti.

dokumentu obstajala tudi *donacija* za *donation* v drugem pomenu. V povezavi s finančno uredbo smo tako uporabljali *donacije*, v mnogih drugih primerih pa so se pojavljala *nepovratna sredstva*, *nepovratna pomoč* ali *dotačije*. Toda pri reviziji finančne uredbe smo po posvetovanju s slovenskimi finančnimi institucijami ter prevajalci in pravniki lingvisti drugih institucij EU sprejeli dogovor, da se termin v novem aktu zamenja z *nepovratnimi sredstvi*. Nova finančna uredba¹⁷ tako ločuje med *grants* – *nepovratnimi sredstvi* in *donations* – *donacijami*. Še več usklajevanja je bilo potrebnega v primeru *food safety and security*, kjer so se v evropskih predpisih in med slovensko stroko začeli neusklajeno uporabljati termini *varna hrana*, *varnost hrane*, *prehranska varnost* in *zanesljiva preskrba s hrano*. Po večletnih dopisovanjih med ministrstvi, posvetovanju s terminološko sekcijo SAZU in poskusih posameznih institucij EU, da bi uveljavili eno ali drugo obliko, je bil lani med institucijami EU ter Upravo RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, Biotehniško fakulteto in Ministrstvom za zunanje zadeve le sprejet dogovor o enotnem terminu *varnost hrane in prehranska varnost*. Izkušnje kažejo, da je najtežje sprejeti nov dogovor ravno v primerih, ko so določene oblike že uveljavljene, usklajevanje pa vključuje veliko uporabnikov. Po drugi strani pa je za pojme, ki še niso razširjeni, precej lažje najti slovenske ustreznice, četudi gre za zelo strokovne izraze. Dilema, ali bi novi kemijski element *flerovium* imenovali *flerovij* ali *fljorovij* po ruskem fiziku Fljorovu, po katerem se element imenuje, je bila po posvetovanju z Urdom za kemikalije, Komisijo za kemijsko nomenklaturu in Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša zelo hitro odločena v prid *flerovija*. Mnogo podobnih primerov je bilo tako razrešenih v bilateralnem dogovoru med prevajalskim oddelkom in nacionalno strokovno službo ali kar znotraj oddelka.

Sklep

Slovenščina kot uradni jezik Evropske unije utrjuje svojo vlogo doma in širše. Zaradi zahtev po dostopnosti zakonodaje in drugih splošnih dokumentov EU v vseh uradnih jezikih se oblikuje obsežen korpus, ki nastaja na poseben način – s prevajanjem. Njegovi tvorci so prevajalske službe institucij EU. Slovenski prevajalski oddelek pri Generalnem direktoratu za prevajanje Evropske komisije je dejavno vključen v ta proces. Prispeva velik del besedil, ki odražajo mnoge jezikovne značilnosti, izoblikovane v letih po pristopu in pred njim. Nekatere med njimi so kljub prizadevanjem za usklajenost s slovenskimi nomotehničnimi in pravopisnimi pravili postale lastne

¹⁷ Uredba (EU, Euratom) št. 966/2012 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o finančnih pravilih, ki se uporabljajo za splošni proračun Unije, in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES, Euratom) št. 1605/2002.

prav evropski zakonodaji. Njihova posebnost je v nekaterih pogledih posledica nedorečenosti pravopisa, ki se na primer kaže v še vedno ne povsem poenoteni praksi pisanja male in velike začetnice.

Pomen prevajalskega dela je s stališča priprave zakonodajnih besedil velik, saj se uredbe in sklepi uporabljajo neposredno, direktive pa vplivajo na jezik posredno s prenosom v nacionalno zakonodajo. Preveč enostavno bi bilo trditi, da prevajalska služba opravlja zgolj prevajalske storitve. Pripravlja namreč besedila, ki na koncu nimajo statusa prevodov, ampak pravno zavezujočih jezikovnih različic. V tem pogledu se lahko enačijo z izvorniki, ki so nastali v drugačnem okviru. Prevajalska služba je torej prevajalska – vsaj kar se tiče zakonodaje – zgolj zaradi delovnih metod, ne zaradi končnih izdelkov. V tem pogledu se prevajalci lahko postavljajo ob bok piscem predpisov.

Priprava kakovostnih besedil je v prvi vrsti naloga prevajalskih služb, svoj delež pa lahko prispevajo stroka in same institucije EU, ki določajo okvir in pogoje, v katerih prevajalci izpolnjujejo delovne zahteve. Čeprav je slovenski prevajalski oddelek vzpostavil številne postopke na več ravneh za izpolnjevanje kakovostnih zahtev, izzivi za prihodnost ostajajo. Pred nalogo pa niso postavljene samo prevajalske službe, saj ogromno terminologije oblikuje slovenska stroka. Tudi tu je opaziti potrebe po intenzivnejšem oblikovanju strokovnega izrazja in terminoloških zbirk ter odpravljanju neskladij, kar bo zahtevalo institucionalno podporo, predano delo in sodelovanje. Poleg tega stalno nastajajo novi koncepti, raba terminov in njihove opredelitve pa se spreminjajo. Spremljanje razvoja in angažiranost vseh strani pri pripravi kvalitetnega izrazja bosta zato v prihodnosti ključna za doseganje dobrih rezultatov. Ti pa bodo dolgoročno koristili prevajalcem, izvajalcem zakonodaje in vsem ostalim uporabnikom jezika.

LITERATURA

- Erbič, Darja et al. (2007): Slovenščina na spletu v dokumentih slovenske različice pravnega reda Evropske unije, v terminološki zbirki in korpusu. V Irena Orel, Simpozij Obdobja 24: Razvoj slovenskega strokovnega jezika, 611–623. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Gorjanc, Vojko (ur.) (2013): Slovensko tolmačeslovje. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kalin Golob, Monika (2001): Jezikovnokulturni vidiki vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Teorija in praksa 38 (2): 213–230.
- Jemec Tomazin, Mateja (2010): Slovenska pravna terminologija: od začetkov v 19. stoletju do danes. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Krek, Simon (2014): Terminologija kot storitev. Teorija in praksa 51 (4): 670–683.

- Lengar Verovnik, Tina (2014): Razvidni in prikriti vplivi načela skladnosti izvirnika in prevoda v prevodnih besedilih pri Evropski komisiji. *Teorija in praksa* 51 (4): 568–582.
- Logar, Nataša in Monika Kalin Golob (2014): Jezikovne kompetence za medkulturno komuniciranje: Pravniki in lingvisti. *Teorija in praksa* 51 (4): 555–567.
- Južnič Mikolič Tamara, Tanja Žigon. Marija Zlatnar Moe (2014): Visoka jezikovna kompetenca v maternem jeziku kot temelj uspešne večjezičnosti v Evropski uniji. *Teorija in praksa* 51 (4): 636–653.
- Maček, Amalija (2013): Vloga mednarodnega sodelovanja pri zagotavljanju kakovosti izobraževanja tolmačev v Sloveniji: Vojko Gorjanc (ur.), *Slovensko tolmačeslovje*, 22–34. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Stabej, Marko, Mojca Stritar, Jordi Magrinyà Domingo, Jerneja Lipičnik, Darja Erbič (2010): *Slovenščina v institucijah EU [Elektronski vir]: Kdaj? Kako? Zakaj?* Ljubljana: Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve.
- Udovič, Boštjan (2014): Diplomacija v jeziku in jezik v diplomaciji: Evropska unija deset let po veliki širitvi. *Teorija in praksa* 51 (4): 535–554.
- Udovič, Boštjan, Tanja Žigon in Marija Zlatnar Moe (2011): Posebnosti prevajanja strokovnega jezika diplomacije: primer Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih. *Slavistična revija* 59 (3): 269–291.

VIRI

- Erbič, Darja (2008): Jezikovna ureditev Evropske unije in posledice članstva v EU za slovenski jezik. – *Jeziki v izobraževanju [Elektronski vir]: zbornik prispevkov konference*, Ljubljana 25. in 26. septembra 2008. Dostopno preko <http://www.zrss.si/pdf/zbornikJeziki2008.pdf>, 10. 3. 2014.
- Arhiv SVREZ (2014): http://www.arhiv.svrez.gov.si/si/delovna_podrocja/koordinacija_evropskih_zadev/jezikovna_vprasanja/index.html, 9. 5. 2014.
- Ministrstvo za zunanje zadeve (2014): dostopno preko http://www.mzz.gov.si/si/evropske_politike/jezikovna_vprasanja/, 9. 5. 2014.